

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

I det öppna jordbrukslandskapet längs med Vretaån ligger Huddunge kyrkby med kyrkan från 1800. I närheten ligger ruinen efter den medeltida kyrkan samt Huddunge radby som är en av Upplands mest välbevarade gamla radbyar.

2.2 Kyrkan

Huddunge kyrka är en stor nyklassicistisk salkyrka med torn i väster och sakristia i öster. Den uppfördes 1799 av byggmästaren Eric Sjöström från Torsåker efter ritningar av arkitekten Carl Fredrik Adelcrantz. Kyrkan togs i bruk år 1800 men invigningen skedde först år 1807 och förättades av ärkebiskop Jacob Axelsson Lindblom. **Kyrkan är uppförd med murar av gråsten** De **vitkalkade fasaderna är spritputsade med slätputsade hörn** och omfattningar samt kröns av en profilerad och slätputsad takfotslist. Fönsteröppningarna är stora och rundbågiga samt försedda med spröjsade träbågar målade i ljusgrått. Porten i tornets bottenvåning har en dubbeldörr med snidade fyllningar i kvardröjande rokokostil. Över ingången sitter en stentavla med en inskription som upplyser om kyrkans byggnadsår. Den putsade portomfattningen har rusticerade pilastrar och kröns av ett profilerat listverk. Långhuset har en entré i norr med dubbeldörr liknande den i tornets bottenvåning. Ursprungligen fanns en entré även i södra långhusmuren, men den är senare igensatt, troligen i början av 1900-talet. **Långhuset har ett valmat sadeltak, täckt med tjärade spån.** Det är även försett med fotrännor av svartmålad plåt. Stuprören har skarpa vinklar på traditionellt vis. **Torntaket är koppartäckt** och kröns av en trälanternin med vitmålad panel. På det kopparklädda lanternintaket står ett förgyllt kors på ett förgyllt klot. Även torntaket har fotränna av plåt och vattenavrinning genom ett stuprör på sydsidan. **Sakristian har ett spåntäckt, valmat sadeltak,** med fotrännor i plåt.

Vapenhuset i tornets bottenvåning har putsade vitmålade väggar och tak. I norr löper en rak trappa upp till tornets övre våningar. En trappa upp i tornet finns även ingångarna till orgelläktaren. I södra delen av vapenhuset har man vid den senaste renoveringen 1990 byggt en ramp för att överbrygga trappstegen innanför porten. Golvet är täckt av bräder. Dörren in till kyrkorummet är en dubbeldörr med glasade övre fyllningar. Dörrar och räcken samt övriga snickerier är målade i blå nyanser.

Under läktaren, på båda sidor om mittgången, gjordes inbyggnader på 1950-talet. Då anordnades brudkammare, samlingsrum, kapprum, vestibul och wc enligt förslag av arkitekt K. Martin Westerberg. Läktaren bärs upp av träpelare och ett bjälklag utformat som ett klassiskt entablement med profilerade listverk och tansnittsfris i trä. Pelare och bjälklag är målade i blå nyanser medan undertaket av trä är vitmålat. Orgelläktaren förstörades på 1950-talet i samband med att en ny orgel uppfördes framför den gamla.

Kyrkorummet är ljust och luftigt och släpper in rikligt med dagsljus genom de stora rundbågiga fönstren. Rummet har ljusa, slätputsade väggar och fönstersmygar. Över den profilerade, ljusblå taklisten reser sig det höga trågvalvet som täcker kyrkorummet. Valvet är vitkalkat. Väggarna i koret är försedda med en bröstpanel målad i grått och blått, samma färger som dominerar inredningen som helhet. Golvet i hela kyrkorummet täcks av fernissade, spontade bräder. Interiören har fått sin nuvarande karaktär genom flera olika restaureringar på 1900-talet. Den öppna bänkinredningen tillkom vid en restaurering 1905. Då målades väggarna med ett kvaderimiterande mönster och försågs med målade dekorationer. Väggar och

valv fick sin nuvarande ljusa färg vid en restaurering 1939, då 1905 års väggmålningar kalkades över. År 1955 tillkom en ny orgel och läktarunderbyggnader. Den senaste invändiga restaureringen ägde rum 1990 då väggar och valv rengjordes och den fasta inredningen konserverades. Samtidigt byggdes en ny trappa till läktaren inne i långhuset samt nya ramper för att förbättra tillgängligheten. Kvar av den tidiga, ursprungliga inredningen är predikstolen, altarring och altaruppsats samt orgelläktare. Kyrkan fick sin första orgel år 1839. Den byggdes av den i Uppland välkände orgelbyggaren Pehr Gullbergsson från Lillkyrka. Med sin nyklassicistiska fasad harmonierar den gamla orgeln mycket väl med kyrkointeriören som helhet. Den döljs dock delvis bakom den nya, större orgel som byggdes 1955 av Th Frobenius & Co, Lyngby, Danmark.. Den nya orgelns fasad avviker både i färg och form från interiörens nyklassicistiska karaktär.

Altaruppsatsen består av två kolonner som bär upp en tempelgavel i vars gavelfält finns en förgylld duva. Över tempelgaveln finns en förgylld strålkran runt en förgylld stjärna, som bryter igenom taklisten. Altartavlan tillkom 1905. Den är målad av Karl Sjöström och föreställer ”Guds ljus i mörkret”. Tavlan ersatte en äldre altartavla från 1840. Ursprungligen omgavs altaruppsatsen av en draperimålning på väggen. Den slutna altarringen i nyklassicistisk stil hör också till den äldsta inredningen.

Predikstolen är placerad på norra långhusväggen. Den flyttades över från den gamla kyrkan och tillverkades troligen på 1600-talet. Den moderniserades och försågs med halvskulpturer 1705. Ljudtaket tillkom 1707, då såväl tak som predikstol förgylldes av Abram Östberg. År 1843 tillkom den nuvarande predikstolstrappan. 1939 avlägsnades halvskulpturerna och den ursprungliga målningen med blomsterurnor i de rektangulära fälten återställdes. Halvskulpturerna föreställande de fyra evangelisterna samt den sörjande Maria placerades på en tavla söder om altaruppsatsen. Det medeltida triumfkrucifixet på södra korväggen kommer också från Huddunge gamla kyrka. Krucifixet är från 1400-talets andra hälft och mycket välbevarat även om färgerna är mycket retuscherade. Krucifixet konserverades 1939 och fick då sin nuvarande placering. Nummertavlorna i koret har förgyllda ramar och är placerade på klassicerande trästativ. De inköptes år 1844. Dopfunten i gotlandssten tillverkades 1950 och placerades i koret. Mot korets södra vägg står en kororgel som införskaffades 1997.

Av särskilt intresse är de gamla kyrkbänkarna på orgelläktaren som är överflyttade från den gamla kyrkan.

Sakristian har en enkel inredning. I sakristians södra del är ett arkivrum inrett. I en nisch i södra väggen finns ett litet altare med ett snidat träkrucifix utfört av Anders Gustaf Nordström från Huddunge och anskaffat i början av 1900-talet.

2.3 Kyrkogården

Kyrkogården började tas i bruk år 1806 när den nya kyrkan redan stod färdig. Den omges av en kallmurad gråstensmur men norr om långhuset är den försedd med ett trästaket med huggna stenstolpar. Staketet harmonierar väl med kyrkans nyklassicistiska arkitektur. Det kröns av träornament i form av en serie vitmålade sammanhängande öglor. Staketet är även försett med en järngrind med huggna kalkstensstolpar rakt norr om långhusets norra port. I kyrkogårdsmuren finns en ingång med järngrindar och putsade, vitkalkade grindstolpar nordväst om kyrkornet. I södra muren finns också en ingång med putsade grindstolpar. Kyrkogården har gamla lindar i raka rader som sätter sin prägel på miljön. Gångarna är grustäckta och gravkvarteren till stor del grästäckta. De äldsta gravarna finns närmast väster

om kyrkan. Där står ett flertal gravvårdar från 1800-talets mitt. Det finns även flera äldre grusgravar med stenramar och en grav som omges av järnstaket.

En stor kyrkogårdsutvidgning mot söder ägde rum 1972. Den nya kyrkogården omges i öster med ett staket i samma stil som det gamla 1800-talsstaketet, och i övriga väderstreck av häckar. Utvidgningen försågs med symmetriska gravkvarter som avskiljs av låga häckar. I västra änden anlades en minneslund 1989.

Söder om kyrkan, vid östra kyrkogårdsmuren står ett bårhus uppfört under 1900-talets första hälft. Byggnaden har en kvadratisk plan och ett spåntäckt tälttak med plåtorneringar som kröns av ett plåtklätt kors. Fasaderna är putsade och vitkalkade lika kyrkan.

2.4 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkogården har en traditionell karaktär med sin stenmur, grindstolpar och rader av gamla lindar. Av särskilt kulturhistoriskt intresse är det välbevarade trästaketet med stenstolpar norr om kyrkan som ger ett ålderdomligt, autentiskt intryck. Variationen och mångfalden av gravformer och gravvårdar allt från 1800-talets mitt till vår tid bidrar till platsens kontinuitet.

Kyrkan har utvändigt en välbevarad nyklassicistisk karaktär. Interiören är inte lika enhetligt gestaltad utan bär spår av olika tidsepoker, men bildar ändå en helhet i nyklassicistisk stil. Predikstol och krucifix kommer från den gamla kyrkan medan altaruppsats, altarring och läktare tillhör kyrkans ursprungliga inredning från omkring år 1800. De båda orglarna samt bänkinredningen har tillkommit senare. Orgeln från 1955 samt kororgeln från 1997 avviker dock från resten av inredningen genom avvikande form och färg.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkogårdens traditionella karaktär med stenmur, putsade grindstolpar, äldre gravvårdar och rader av gamla lindar har stor miljöskapande betydelse och även ett stort kulturhistoriskt värde.
- Trästaketet med stenstolpar som avgränsar kyrkogården norr om kyrkans långhus har en autentisk ålderdomlig prägel och bidrar i hög grad till kyrkogårdens traditionella karaktär. Det samspelar i hög grad med kyrkans nyklassicistiska arkitektur.
- Kyrkan har en mycket välbevarad nyklassicistisk exteriör och har ett stort arkitekturhistoriskt och byggnadshistoriskt värde.
- Kyrkans interiör har trots ett flertal genomgripande restaureringar och ombyggnader en enhetlig nyklassicistisk karaktär som är värd att vårda av kulturhistoriska skäl.
- Den gamla orgeln från 1839 är välbevarad i ursprungligt skick vilket ger den ett stort kulturhistoriskt värde.
- Predikstolen samt krucifixet härrör från den gamla kyrkan och bidrar till platsens och kyrkans kontinuitet genom århundradena och har även ett stort konsthistoriskt värde.
- Altaruppsats och altarring samt läktare hör till kyrkans ursprungliga inredning från tiden kring år 1800. De är viktiga för den nyklassicistiska interiören och har även ett stort kulturhistoriskt värde.

2.5 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Huddunge kyrka 1799-1999, Jubileumsskrift, 1999. (HK)

Johansson, Gun, Kärnlöf, Ing-Marie, Nygren, Christina och Nordvall, Anders, *Huddunge kyrka, Upplands kyrkor 171*, Uppsala 1976. (Uk)

Orgelinventarium, Einar Ericis inventarium över bevarade klassiska kyrkorglar, nytgivet av R. Axel Unnerbäck, Stockholm 1988. (Oi)

<http://www.huddunge.se/sidor/kyrkan.htm> (utdrag ur Riksantikvariämbetets Byggnadsregister.)

Upplandsmuseets arkiv: Fotografier och handlingar i topografiska arkivet. (UM)

Karakteriseringen är utförd i september 2008.